

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
AVRUPA BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI

REPUBLIC OF TÜRKİYE
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
DIRECTORATE FOR EU AFFAIRS

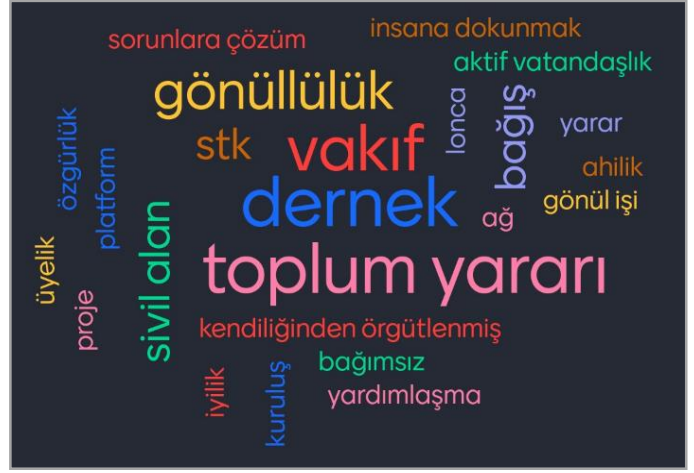
KATILIM ÖNCESİ YARDIM ARACI (IPA) KAPSAMINDA YÜRÜTÜLEN “GÖNÜLLÜLÜK” ODAKLI PROJELER

AB ARAŞTIRMALARI

Ayşe Deniz ARICAN
AB İşleri Uzmanı
Proje Uygulama Daire Başkanlığı
Kasım 2022

Giriş

Türkiye’de «gönüllüğe» yönelik üzerinde uzlaşmış yasal bir tanım bulunmamasıyla birlikte sivil toplum faaliyetlerini ve gönüllülüğü teşvik etmek, gönüllülük alanında sivil toplum kuruluşlarının ihtiyaçlarını ve sorunlarını tespit etmek ve bu alandaki faaliyetleri desteklemek amacıyla IPA’nın sivil toplum sektörü kapsamında projeler yürütülmektedir. Bu çalışma ile IPA kapsamındaki «gönüllülük» temalı projeler konusunda genel bilgi verilmektedir.

Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılım müzakereleri üç temel zeminde yürütülmektedir: Kopenhag Siyasi Kriterleri’nin yerine getirilmesi ve siyasi reformlar; AB müktesebatının üstlenilmesi ve uygulanması; sivil toplumla diyalogun güçlendirilmesi ve AB ile Türkiye toplumlarına yönelik bir iletişim stratejisinin yürütülmesi. Türkiye, bu çerçevede AB’ye katılım öncesi dönemde gerçekleştireceği çalışmalar için AB mali yardımlarından faydalanmaktadır. Katılım Öncesi Yardımlar kısaca «IPA» olarak isimlendirilir (Instrument for Pre-Accession Assistance).

Sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları 2002 yılından beri Katılım Öncesi Yardımlar altında çeşitli programlar ile desteklenmektedir.

IPA'nın 2014-2020 döneminde programlama belgelerinde **sivil toplum** ayrı bir sektör olarak tanımlanmış; hem sivil toplum kuruluşlarına ve hem de sektörün tüm aktörlerine yönelik sistematik bir bakış açısı geliştirilmiş; paydaşların görüşleriyle şekillendirilen öncelikler kapsamında sivil toplum sektörünü geliştirmeye yönelik projeler yürütülmeye başlanmıştır. Buna göre;

- (1) Türkiye ve AB sivil toplumları arasında diyalogun artırılması
- (2) Sivil toplumun kapasitesinin geliştirilmesi
- (3) Kamu-STK işbirliğinin güçlendirilmesi
- (4) Sivil topluma yönelik yasal çerçevenin iyileştirilmesi öncelikleri çerçevesinde projeler hayat geçirilmektedir.

Genel olarak gönüllü ve kendiliğinden örgütlenmiş, devletten özerk bir şekilde var olan sosyal yaşam alanı olarak tanımlanan sivil toplum alanı içinde vatandaşlar, dernekler, vakıflar, platformlar ve ağlar gibi yapılar yer almaktadır. **Gönüllülük esasına göre örgütlenmek, bağımsız karar alma süreçlerine sahip olmak, toplum yararına hareket etmek, merkezi otoritenin denetiminden bağımsız olmak** gibi unsurlar sivil toplum kuruluşlarının ortak özellikleridir. Literatürde ağlar, kooperatifler, platformlar, meslek örgütleri, sendikalar, federasyonlar sivil toplumun içinde sayılsalar da ülkemizde mevzuat açısından sivil toplum kuruluşu olarak «**dernekler**» ve «**vakıflar**» ele alınmaktadır.

GÖNÜLLÜLÜK

Maddi veya başka herhangi bir çıkar beklentisi içerisinde olmadan, kişinin kendi isteği doğrultusunda gerçekleştirdiği ve toplumsal yarara hizmet eden aktivitelerdir.*

*Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı tarafından yürütülen "STK'larda Gönüllülük ve Gönüllülük Politikaları Vaka Analizi Çalışması» 2013.

Derneklerdeki gönüllü çalışan sayısı: 32.988

Vakıf faaliyetlerinin yürütülmesinde görev alan gönüllü personel sayısı: 361.071

- ✓ Gönüllü çalışmalar, «katılım»ın aktif bir ifadesidir
- ✓ Gönüllülük dayanışma ve katılım öğeleri ile birlikte kalkınmanın bir parçasını oluşturur
- ✓ Gönüllü faaliyetler toplumsal yapının güçlendirilmesine katkı sağlar
- ✓ Gönüllü faaliyetler kişilerin (özellikle gençlerin) kişisel gelişimine ve katılımcılığa katkı sağlar

11. Kalkınma Planı'nın **2.5.1.3 Sivil Toplum** başlıklı bölümünde ülkemizin sivil toplum alanındaki politika hedefleri ve alınacak tedbirler sıralanmıştır. Kalkınma Planı'nın hem sivil toplum başlıklı bölümünde hem de farklı bölümlerinde «**gönüllülüğe**» yönelik atıflar bulunmaktadır. IPA'nın «**sivil toplum sektörü**» altında da gönüllük temalı projeler yürütülmektedir.

Katılım Öncesi Yardım Aracı Kapsamında Yürütülen Çalışmalar

Kamu-STK İşbirliği ve Türkiye’de Gönüllülük Süreçlerinin Güçlendirilmesi Çalıştayı: Şubat 2016’da Avrupa Birliği Başkanlığı, sivil toplum sektörü çalışmaları kapsamında bir danışma süreci başlatmıştır. Üç ulusal ve dört yerel çalıştay kapsamında İstanbul’da ve Ankara’da 1000’den fazla STK temsilcisi ile biraraya gelinerek sektörün ihtiyaçları, beklentileri ve IPA çerçevesinde yapılabilecek çalışmalar ele alınmıştır.

Türkiye’de sivil toplumun gelişimi için farklı paydaşlar arasında katılımcı bir diyalog süreci başlatmayı amaçlayan **Sivil Toplum Danışma Toplantıları** çerçevesinde **gönüllülük** konusuna odaklanan **Kamu-STK İşbirliği ve Türkiye’de Gönüllülük Süreçlerinin Güçlendirilmesi Çalıştayı** Avrupa Birliği Başkanlığı koordinasyonunda İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Birleşmiş Milletler Gönüllüleri ve Ulusal Gönüllülük Komitesi (UGK) işbirliğinde sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile 17 Ekim 2019 tarihinde Ankara’da gerçekleştirilmiştir.

İçeriği UGK’nın da katkısı ile şekillendirilen çalıştayda Belçika merkezli Avrupa Gönüllülük Merkezi tarafından yapılan “Avrupa’da Gönüllülük, Yasal Düzenlemeler, İyi Örnekler” sunumunun ardından **Türkiye’de Gönüllülük Paneli** düzenlenmiştir. Avrupa Birliği Başkanlığı, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı ve UGK temsilcilerinin değerlendirmelerinin ardından Kamu-STK işbirliği ve ülkemizdeki gönüllülük süreçlerinin güçlendirilmesi konusunda grup çalışmaları yapılmış; etkinlik sonrasında **Atölye Raporu** hazırlanmıştır.

Katılım Öncesi Yardım Aracı Kapsamında Yürütülen Çalışmalar

Paydaşlarla Güçlü Ağlar Projesi:

Avrupa Birliği Başkanlığı tarafından koordine edilen Sivil Toplum Destek Programı'nın Üçüncü Dönemi kapsamında Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı ve Sağlık ve Eğitim Vakfı'nın ortaklığında, Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu'nun iştirakiyle yürütülen **Paydaşlarla Güçlü Ağlar** kapasite geliştirme ve gönüllülük odaklı çalışmaların yürütüldüğü bir projedir. Gelişmiş bir CRM (Bağışçı İlişkileri Yönetim Sistemi) altyapısı kurulmasının amaçlandığı, Nisan 2021'de başlayıp 15 ay süren proje kapsamında hem diğer STK'ların teknoloji becerilerini geliştirmeye hem de lobicilik ve aktif vatandaşlık çalışmalarına odaklanılmıştır.

Proje çerçevesinde Türkiye'de **güçlü gönüllü yönetişimi anlayışının ve uygulamalarının gelişmesine katkı sunmak amacıyla bir politika belgesi** hazırlanmıştır. Politika belgesi için ilgili ulusal ve uluslararası literatür taranmış, sekiz farklı STK'nın gönüllülük üzerine uzmanlaşmış temsilcileri ile iki gün süren çalıştay düzenlenmiştir. Hazırlanan taslak politika belgesi 19 Nisan 2022 tarihinde, aralarında kamu kurumlarından temsilcilerin de olduğu paydaşlarla (Avrupa Birliği Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, Gençlik ve Spor Bakanlığı Gönüllülük Daire Başkanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sivil Toplumla İşbirliği ve Proje Daire Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği) çevrimiçi bir çalıştayda paylaşılmış ve geri bildirimler derlenmiştir.

Projenin detaylarına ve ilgili yayına <https://tegvcrm.org/> sitesinden ulaşılabilir.

Sivil Toplum Destek Programı-III
**PAYDAŞLARLA GÜÇLÜ AĞLAR
PROJESİ**

**AKTİF VATANDAŞLIĞIN
YAYGINLAŞTIRILMASI
VE GÜÇLÜ GÖNÜLLÜ YÖNETİŞİMİ
POLİTİKA BELGESİ
2022**

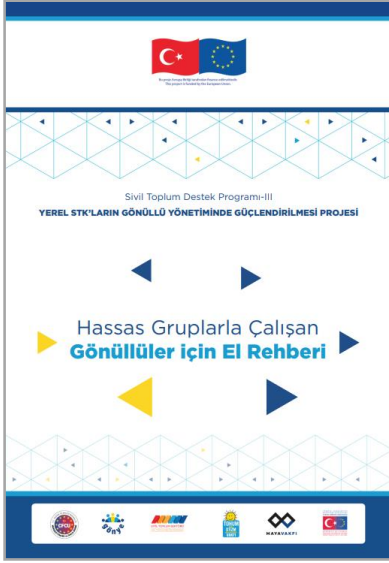

**SOSS
LOJİSTİK BELGE
AKTİF VATANDAŞLIĞIN
YAYGINLAŞTIRILMASI
VE GÜÇLÜ GÖNÜLLÜ YÖNETİŞİMİ
POLİTİKA BELGESİ**

PAYDAŞLARLA GÜÇLÜ AĞLAR PROJESİ
PAYDAŞLARLA GÜÇLÜ AĞLAR PROJESİ

Katılım Öncesi Yardım Aracı Kapsamında Yürütülen Çalışmalar

Yerel STK'ların Gönüllü Yönetiminde Güçlendirilmesi Projesi (GÖNYE):

Avrupa Birliği Başkanlığı tarafından koordine edilen Sivil Toplum Destek Programı'nın Üçüncü Dönemi kapsamında Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı ve Maya Vakfı'nın ortaklığında yürütülen **Yerel STK'ların Gönüllü Yönetiminde Güçlendirilmesi Projesi** hassas gruplarla çalışan STK'ların gönüllü yönetim kapasitelerini geliştirmeyi ve gönüllülerin hassas gruplarla çalışma becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Nisan 2021'de başlayıp 12 ay süren proje kapsamında farklı STK'ların katılımlarıyla bir günlük bir arama konferansı ile 10 farklı şehirden gelen 16 STK temsilcilerine yönelik Gönüllü Eğitimi Programı düzenlenmiş; sonrasında eğitim alan kişilerden kendi yerellerine yönelik gönüllülük temalı eğitimler düzenlemeleri beklenmiştir. Proje ile toplam 227 kişiye gönüllülük konulu eğitimler verilmiştir. Proje çıktıları olan **Gönüllü Yönetişimi Rehberi** ve **Hassas Gruplarla Çalışan Gönüllüler için El Rehberi** alanda çalışan STK'lara ve gönüllülere yol göstermek amacıyla hazırlanmıştır.

Projenin detaylarına ve yayınlara <https://gonye.org> sitesinden ulaşılabilir.

Katılım Öncesi Yardım Aracı Kapsamında Yürütülen Çalışmalar

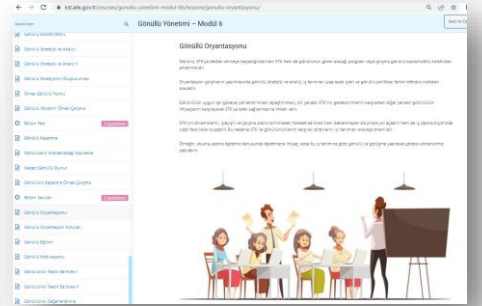
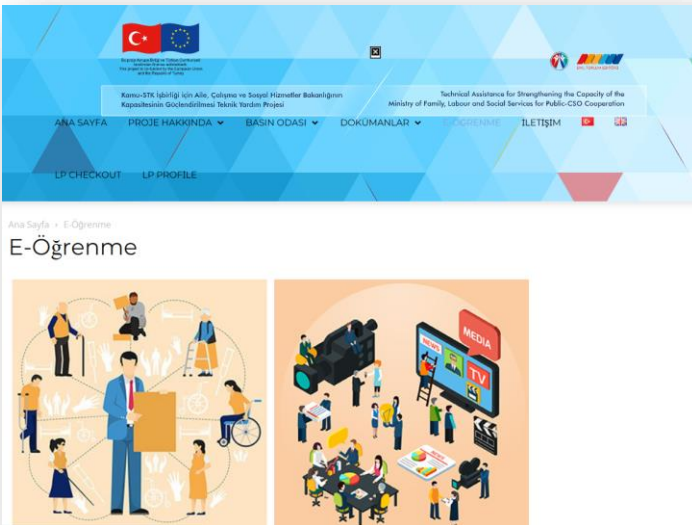
Kamu-STK İşbirliğinin Güçlendirilmesi için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Kapasitesinin Güçlendirilmesi Teknik Destek Projesi:

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Avrupa Birliği Başkanlığı tarafından uygulanan, sosyal politika alanında çalışmalar yürüten STK'lar arasındaki işbirliğini ve kamu-STK diyalogunu güçlendirmeyi amaçlayan proje Mayıs 2018-Mayıs 2020 döneminde yürütülmüştür.

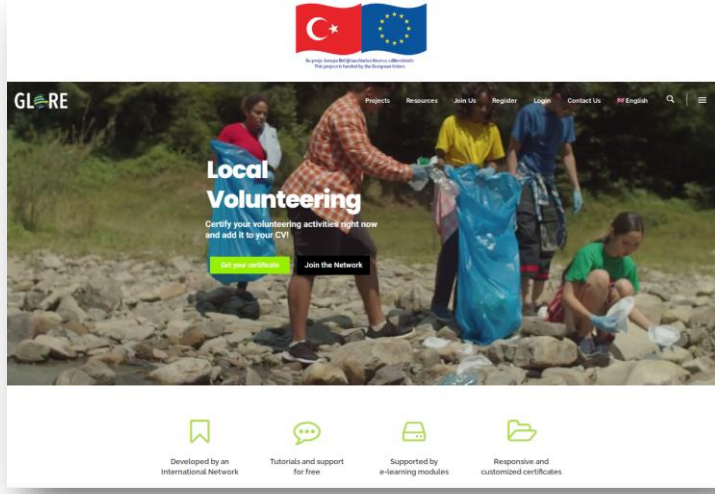
Proje, politika oluşturma ve karar verme süreçlerine daha aktif bir demokratik katılım yoluyla ve temel haklar ve diyalog kültürünü teşvik ederek sivil toplumun gelişimini desteklemeyi hedeflemektedir. Teknik Destek Projesi kapsamında 10 pilot ilde (Erzurum, İstanbul, Bursa, Ankara, Trabzon, Diyarbakır, Antalya, Gaziantep, İzmir, Adana) düzenlenen kamu kurumları ve STK'lara yönelik kapasite geliştirme eğitimlerinde **Gönüllü Yönetimi Eğitim Modülü'**ne yer verilmiştir. Eğitim modülünde gönüllü mevzuatı, gönüllü tanımları, platformlar, gönüllü yönetim döngüsü, gönüllü politikası yönetimi, gönüllü koordinatörlüğü, gönüllü oryantasyonu, gönüllü eğitimi, gönüllü motivasyonu, gönüllü stratejisi ve analizi konuları ile gönüllü yönetimi ve gönüllü kazanma örnek çalışmalarına yer verilmiştir.

Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığının sitesinin projeler bölümünden tüm eğitim modüllerine ulaşılabilmektedir:

<https://aile.gov.tr/abdldb/faaliyetler/projeler/kamu-stk-ciktilari/>

Katılım Öncesi Yardım Aracı Kapsamında Yürütülen Çalışmalar

Yerelde Yap, Küreselde Tanın Projesi:

Avrupa Birliği Başkanlığı tarafından koordine edilen Türkiye ve AB Arasında Sivil Toplum Diyaloğu Programı'nın Beşinci Dönemi kapsamında İtalyan Associazione di Promozione Sociale Joint ve Antalya AB Çalışmalarını Destekleme Merkezi Derneği ortaklığında yürütülen proje, AB çapında STK'lar arasında işbirliğini geliştirmeyi, gönüllülük ve sivil katılımın tanınması konusunda Türkiye ve İtalya'daki iyi uygulama örneklerinin geliştirilmesini amaçlamıştır.

12 aylık proje kapsamında yerel gönüllülük sırasında edinilen sosyal becerilerin belgelendirilmesi için **GloCal isimli bir tanıma sistemi** geliştirilmiş, 27 farklı e-öğrenme modülü oluşturulmuş, eğitmenler için sertifika sistemini tamamlayıcı bir yaygın eğitim seti hazırlanmış, eğitim ve yaygınlaştırma çalışmaları yürütülmüştür.

Detaylar için: <https://local.glorecertificate.net/>

Katılım Öncesi Yardım Aracı Kapsamında Yürütülen Çalışmalar

Yerel STK'lar Hibe Programı: Hibe Programı, IPA'nın 2014 Programlaması kapsamında Avrupa Birliği Başkanlığı tarafından geliştirilmiştir. Yerel düzeyde faaliyet gösteren, sağlık, çevre, kültür-sanat, engelli hakları, kadın hakları, yenilikçilik gibi farklı tematik alanlarda çalışan 38 STK'nın projesinin desteklendiği hibe programı 2019-2020 döneminde yürütülmüştür. Projeler kapsamında gönüllülere yönelik pek çok çalışma hayata geçirilmiştir: Yaşam Boyu Eğitimin Geliştirilmesi Projesi (Aktif Gönüllülük Politikası Dokümanı); Arama ve Kurtarma Sivil Örgütleri Kurumsal Yönetim Programı Yönetim Sistemi (Gönüllü Eğitimleri); Mevsimlik İşçiler Kalıcı Çözümler (gönüllülere yönelik eğitimler); Gönüllünün Gücü Projesi (gönüllülere yönelik eğitimler, gönüllülük direktifi hazırlanması, Avrupa Fırsatları ve Gönüllülük etkinliklerinin düzenlenmesi); Mamak Gençlik Spor ve Kültür Derneği'nin Kapasitesinin Artırılması Projesi (üyeler ve gönüllüler arasında haberleşmeyi sağlayan bir mobil uygulama geliştirilmesi).

Detaylar için: <https://siviltoplumsektoru.org/>

Değerlendirme

IPA'nın sivil toplum sektörü çalışmaları kapsamında «gönüllülük» konusuna odaklanan projeler ağırlık kazanmıştır. Avrupa Birliği Başkanlığı sivil toplum ve projeler alanındaki deneyimleri ile 11. Kalkınma Planı'nın hazırlık çalışmalarına ve Plan'ın sivil toplum bölümünün geliştirilmesine katkı sağlamıştır; önümüzdeki dönemde 12. Kalkınma Planı'nın hazırlık çalışmalarına da destek sağlanacaktır.

İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonunda hazırlanan «Taslak Sivil Toplum Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023-2027)» sivil topluma dair kısa, orta ve uzun vadeli kamu stratejilerinin yer aldığı taslak bir belgedir; taslak belgede sıralanan amaçlardan biri «Gönüllülüğün Teşvik Edilmesi»dir ve Avrupa Birliği Başkanlığı bu alanda sorumluluğu olan kamu kurumlarının arasında sayılmaktadır. Gelecek dönemde eylem planındaki hedeflere yönelik çalışmalar ağırlık kazanacaktır.

IPA kapsamında yürütülecek olan «Türkiye'de Demokratik Yerel Yönetişimin Geliştirilmesi için Sivil Katılımın Güçlendirilmesi» projesinin uygulanmasına 2023 yılında başlanması planlanmaktadır. STK'lar ve yerel yönetimler arasında sürdürülebilir ortaklıklar kurulmasını ve yerel/ulusal düzeyde gönüllülüğü desteklemeyi amaçlayan proje BM Kalkınma Programı Türkiye'nin koordinasyonunda hayata geçirilecektir.

Sivil toplum çalışmalarının ve aktif vatandaşlığın önemli bir ayağını oluşturan «gönüllülük» konusu önümüzdeki dönemde de Avrupa Birliği Başkanlığı'nın çalışmalarının odağında olacaktır.

- Fuat Keyman, *Türkiye'de ve Avrupa'da Sivil Toplum*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları No.3, 2004
- *STK'larda Gönüllülük ve Gönüllülük Politikaları Vaka Analizi*, TÜSEV, İstanbul, 2013
<https://www.stgm.org.tr/e-kutuphane/stklarda-gonulluluk-gonulluluk-politikalari>
- *Türkiye'de Gönüllülük: Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi*, BM Gönüllüleri Programı (UN Volunteers), İstanbul, 2013
<https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/turkiyede-gonulluluk-gonulluluğun-rolunun-ve-katkilarinin-kesfedilmesi>
- 11. Kalkınma Planı <https://www.sbb.gov.tr/>
- <https://www.vgm.gov.tr/>
- <https://www.siviltoplum.gov.tr/>
- <https://siviltoplumsektoru.org/>
- <https://siviltoplumdiyalogu.org/>